

Diktatuurien Psykologinen Tausta

Kirj. FELIX MATTSON

SAKSAN lehdistä on muuan kirjoittaja poiminut seuraavat Hitleriä ja nazismia koskevat lauseet: "Hitler on uusi, suurempi ja vaikutusvaltaisempi Jesus Kristus," lausui Aloys Ppaniel, Saarín alueen nazistien johtaja. 'Adolph Hitler on todellinen pyhähenki', kirjoittaa tohtori Kurl, Saksan parlamentin puheenjohtaja. 'Ihmiskunnan luoja näyttäytyi meille 2,000 vuotta sitten Jesus Kristuksessa. Tänään jumala uudelleen ilmestyy meille Hitlerissä.' 'Hitler tulee vain kerran historiassa,' lausui Frank, Saksan oikeuskomissaari."

Mussollin valtaan tullessa ja yhä hänen hallintonsa aikana olemme lukeneet ja kuulleet samanlaisia ylistyksiä hänestä ja hänen teoistaan. Niinpä huomaammekin Italian fascistien ohjekirjasta seuraavan lauseen: "Mussolini on aina oikeassa. Tärkein ja kallein asia maailmassa tulisi tälle olla johtajamme elämä." Italian fascistien rukous aloitetaan vetoamalla jumalaan ja lopetetaan Mussollin sinunauksella.

Teattereissa yleisöt riemastuvat nähdessään diktaattoreitten kuvia. Katuja kulkiessa kaikuu radioitten kovaäänisistä Yhdysvaltojen kuuluisimman fascistin, Huey Longin etelävoittoinen ääni, kehoittavan ihmisiä yhtymään hänen "Share the Weath"-liikkeeseen.

Kommunistit kerääntyvät kadun kulmaukseen puhujaansa kuulemaan. Puhujan iskulauseihin vastataan nyrkki taivasta kohden kohotettuna huutamalla: "Kauan elköön suuri johtajamme, Stalin, Politburo j.n.e. Lukemattomat ovat ne eri tavat joilla tämän maan ja muitten maitten kansat osoittavat mieltymystään diktatuureihin.

K kaikki nämä elämykset osoittavat samat piirteet ja tuntomerkit. Kiihkeä, fanaattinen usko on niillä perustana. Usko, joka ei siedä logiikkaa eikä erittelyä. Totteleminen on tärkein tunnus. Diktatuurit ovat kohottaneet tottelemisen huippuunsa, ylistäneet tottelemisen iloa, arvokkuutta ja jaloutta. Johtajan ovat ne, olipa ne kommunistisia tai fascistisia, kehittäneet yli-ihmisen kaltaiseksi. Erehtymättömyys, kalkkivoipaisuus ja kaikkittietäväisyys, nuo jumaluuden tunnusmerkit, niillähän ainoastaan voidaan diktaattoreita kuvailla. Ne ovat tämän ajan Mooseksia, jotka johtavat kansan kapitalismin

kriisin korvesta aurinkoisempiin ja onnellisempiin aikoihin.

Diktatuuri, oli se kommunistinen tai fascistinen, tarkoittaa ehdotonta valtaa, valtaa sellaista, joka on vastuunalainen vain itselleen. Molemmat ovat tiukasti keskitettyjä, hallituksen pakkoon ja väkivaltaan perustuvia. Vapaa-valintaisuutta niissä ei tunneta. Näissä suhteissa ne ovat yhtäläisiä. Kommunistista diktatuuria yritetään erottaa muunlaisesta siten, että väitetään proletaariaatin käyttävän sitä itsensä hyväksi, että sen todellisena toimeenpanijana on työväenluokka. Riittävästi on kuitenkin mielestämme tullut todistettua, että sellaista hallitusmuotoa ei tällä kertaa ole olemassa.

Myöskin väitetään, että kommunistinen diktatuuri "itsestään näivettyy eli kuluu" olemattomiin sikäli kuin aika ja tilanne tekee sen tarpeettomaksi, automaattisesti antaa työväenvaltaisten menettelyjen ottaa tilansa. Mitään pätevää todistusta ei tähän luonnollisestikaan ole olemassa. Korkeintaan siitä voidaan sanoa, että se on tulevaisuuteen tähtäävä toivomus, joka kangastuksen tavoin hämää siihen uskovia näkemästä todellisuutta. Mitkään kommunistien nykyiset toimenpiteet eivät salli meidän sanoa, että näin tulee todella käymään. Vapaaehtoinen vallastaan luopuminen hallituksen taholta on asia, johon historia antaa vain kielteisiä todistelta.

Diktatuurien taloudelliset syyt alkavat olla tuttuja. Niiden historia on jo kirjoitettu ja osaksi selviönä niille, jotka nykyisen sivistyksen muutoksia seuraavat. Eroavaisuuksia niiden sosiaalisten aiheuttajain välillä on olemassa sikäli kun ne ovat eri aikoina ja eri maissa ilmestyneet. Niihin emme kajoa. Mieluummin haluamme kosketella ja mikäli mahdollista saada selville sitä käyttäytymistä, joka saa tämän ajan ihmisen luovuttamaan entisestäänkin vähäiset vapautensa jonkun miehen tai ryhmän ehdottomaan alamaisuuteen; alistumaan melkeinpä vapaaehtoisesti olemaan koekaniineja tälle uudelle caesarismille, joka kaikissa vaiheissaan muistuttaa feudalismia soveltamista teolliseen yhteiskuntaan.

Psykologia, sielutiede, sikäli kuin se tieteellistyy, s. o. käy todella hedelmälliseksi ja selitettäväksi opiksi, rajoittaa itsensä tutkimaan ihmisen elämyksiä ja käyttäytymistä. Tällaisena käyttäytymisoppina se tutkii sitä tapaa millä ihminen reaktioi, s.o. vastaa ympäristönsä ärästyksiin ja kilhoittimiin. Alussa kivallemme applodit, mieltymyksen osoitukset ja ihailut järjellään kerskuvan kahdenkymmenen vuosisadan ihmisen taholta diktatuuria kohtaan on osa hänen käyttäytymistään, hänen vastaus siihen ilmiöön.

Psykologisesti ihminen on omituinen kokoomus kaikesta siitä mitä hänen sukuhistoriansa ja kasvatuksensa on häneen istuttanut. Samaten kuin elonopillisesti katsoen hänen ruumiinsa sisältää menneiltä ajoilta perittyjä ja nyt hyödyttömäksi muodostuneita elimiä ja ominaisuuksia, niin myöskin hänen henkinen mi muutensa ilmaisee elämellisyttä, primitiivisyttä ja lapsellisuutta. Väitetään, että näitten atavististen ominaisuuksien rinnalla järjellisyys kulttuuri-ihmisessäkin näyttelee verrannollisesti toisarvoista osaa.

Lapsellisia ihmiset joka tapauksessa ovat. Ruumiillisen kasvun rinnalla ei suinkaan henkinen kasvaminen edisty samassa suhteessa. Tämä eroavaisuus juontuu pääasiallisesti siitä, että fyysillisen kasvun sisällitys on jo pääpiirteissään määrätty ennen syntymistä, jota vastoin aivot ja sen työskentely, jota kutsumme järjeksi, saa raaka-aineensa, s.o. tiedon ympäristöstämme ja on suuremmassa mitassa muokattavissa haluttuun suuntaan. Tässä avain henkisen köyhyytemme ymmärtämiseen. Henkisen heikkoutemme luonnollisena seurauksena on se, että olemme yksinkertaisia, ennakkoluuloisia ja herkkäuskoisia. Vastaamme maailman ilmiöihin täydestä ruumiillisesta iästämme huolimatta sangen penikkamaisesti. Luotamme useasti rajattomasti henkilöön tai henkilöihin, jotka vähäiset ja erheelliset tietomme hyväksyy luottamuksemme ja uskomme kohteeksi.

Täydellisinä lapsuusvuosina luonnollisista syistä ovat isä ja äiti elämämme auktoriteetteja. Yksilö saa kodissaan ensimmäiset alkeet yhteiskuntaan sopeutumista varten. Mainittavaa on, että vain harvat vanhemmat ovat kykeneviä tuohon suurimerkitykselliseen tehtävään, joka muodostaa ihmiselämälle perustan ja ääriiviivat. Polkkeustapauksia siis lukuunottamatta ei vanhempien ja lapsen välinen suhde ole tarkasti

määriteltynä opettajan ja oppilaan välinen suhde, vaan johtajan ja johdettavan eli käskijän ja käskyjä tottelevan välinen suhde. Tämä varhaisvuosien kokemus, joka tulisi olla vain läpikulkuaste, painautuu kuitenkin tajuntaamme monien lähteitten ja virikkeitten voimistuttamana elämämme loppuun asti.

Se maailma johon lapsi joutuu silloin kun hän etäänny kodistaan, ei suuresti suhdetta muuta. Päinvastoin on nykymaailman kasvatuksen ytimenä se, että herkkäuskoisuus ja luottamus muhlin kuin hänen omiin tietoihin ja kykyihin on edelleekin varmistettava. Tosin kysymysten ja ongelmien piiri ja olemuskin on laajentunut sitä mukaa kuin kasvava ihminen joutuu hänestä ja hänen kodistaan ylyksilöllisempien vaikutuksien ja ilmiöitten kanssa tekemisiin. Äidin ja isän kuvat sumenevat vähitellen ja heidän vaikutusvalta höllentyy. Tilalle juurrutetaan uusia auktoriteetteja ja johtajia. Koulunopettaja, nurkassa seisova poliisi, työnjohtaja, etäämpänä kaupungin pormestari, kirkon pappi, maan presidentti, joku historian kuulu henkilö, Washington, Napoleon, Lenin, Bismarck, j.n.e. Eikä nämä henkilöt tarvitse aina olla ruumiillistuneena. Niitä voi haitata maallisuus ja erehtyväisyys. Hahmotellaan ihannetyyppejä, puetaan ne erehtymättömyyden ja ehdottomuuden vaippoihin ja täten synnytetään jumalat ja muut yliluonnolliset oliot. Näissä kaikissa yhteyksissä herätetään uudeleen vanhemman ja lapsen välinen ohjattavaksi alistumisen suhde. Itseharkinta, itsekasvatus, ja todennäköisimmän tiedon etsintä sekä välien selvittely yksilön ja häntä ympäröivien ilmiöitten kanssa täten muokataan ja väärennetään sitä maailmankatsomusta suosivaksi, joka kunakin aikana on vallitseva.

Lapsipsykologia on meille todennut, että varhaisvuosina on ihminen utellain. Lapsena haluamme tietää tietämisen itsensäkin vuoksi, eikä ainoastaan sen takia, kuten on yleisintä, että tietämisestä olisi pikaista ja kouraantuntuvaa aineellista hyötyä. Tämä utellaisuus ei kuitenkaan saa vapaasti tiedonlähteitään etsiä, kuten olemme nähneet. Porvarillinen yhteiskunta, kuten kaikki yhtelskunnat, vaatii oikeudekseen muovata kasvavan henkilön itselleen edulliseksi.

Olemassaoleva yhtelskuntajärjestelmä pitää kyyvykkäistä tuottajista. Teknilliselle opetukselle ja ammatinvalinnalle siis lainataan suurin

huomio. Opimmeekin verrattain nopeasti tällä alalla. Käsi tottuu taitavaksi, korva herkäksi ja silmä tarkaksi. Lukemattomasti kerratut liikkeet muuttuvat vähitellen tottumuksiksi; tavoiksi ja lopulta niin itsestään suoriutuviksi, että erehdymme kutsumaan niitä vaistomaisiksi, vaikkakaan ne eivät niitä ole. Tämä on verrattain helppoa sillä se sisältää vain sellaista opetusta, jota voidaan eläimiinkin harjoitusten kautta totuttaa, joskin ihmisiin sovellettuuna se on kehitetty korkeammalle asteelle. Järjen pitkäikäistä käyttöä, hahmoittelua, mielikuvitusta ja perusteisiin menevää ajattelua ei suuresti siinä kaivata. Muisteleminen, toistanta ja harjaantuminen on tärkeintä.

Ne, jotka yhteiskunnan kasvatustyöstä huolen pitävät, mielellään rajoittaisivat kaiken henkisen kehittymisen heitä yhteiskunnallisessa asteikossa alempana oleville kerrostumille juuri tämänlaatuisen "eläintreenaukseen," jos se olisi mahdollista. Lukemattomia kertoja on siihen pyritty ja edelleenkin pyritään.

Ihminen eroaa muista eläimistä yhdessä suhteessa siten, että hän on siinä määrin älyllisesti kehittynyt, että hän pakostakin joutuu elämänsä ajalla etsimään yhteyttä itsensä ja niitten ilmiöiden välillä, joitten kanssa hän joutuu kosketuksiin. Laitokset, ihmisryhmittymiset, maailmankatsomukset y. m. inhimillisen kulttuurin ilmenemiset täten askarruttavat häntä. Kun hän näihin etsii pätevää, ristiriidatonta tietoa saa hän tuta tuon ymseän vastauksen, että niitten huolto ja selvittely tulee jättää auktoriteettien tehtäväksi. "Suutari pysyköön lestissään." Jos olet vedenkantajaksi tai puunhakkaajaksi "syntynyt" niin sellaisena sinun tulee edelleenkin olla. "Parhaimmisto" tai "ällystö" pitää suuremmista asioista huolen. Ohjattavaksi alistuminen on edelleen ilmeistä.

Kuinka tarkasti porvarillinen koululaitos pitää huolen nousevan polven kasvatuksesta, siltä antaa Ranska valaisevan esimerkin. Ranskan kasvatusministeri eräässä haastattelussaan osotti kellon olevan kymmenen. Haastattelijalle hän mainitsi tietävänsä täsmällisesti mitä jokaisessa koulussa ja niiden luokissa Ranskan alueella sinä hetkenä opetetaan oppilaille. Militaariset ja uskonnolliset laitokset antavat vieläkin täsmällisemmän ja järkyttävämmän kuvan. Molemmissa näissä on yksilö siinä määrin hautautuneena ja kietoutuneena siihen yhteisöön, ettei häntä voi, väkivaltaa sanoille teke-

mättä, kutsua järjelliseksi olioksi. Molemmissa on yksilö käskyjä noudattava automaatti, suorittaen biologisetkin tehtävänsä hänen tahdotaan välittämättömän komennon mukaisesti. Militaristisen kurin tehokkuus alentaa yksilön suuren koneiston siehuttomaksi osaksi. Se onkin täydellisesti otettu huomioon diktatuuri- maissa kuten Saksassa, Italiassa ja Venäjällä. Siihen tähtäävää myöskin on nykyinen Yhdysvaltojen elvytysohjelma.

Kriisitilanteissa nämä normaalin elämän inhimilliset heikkoudet suurentuvat ja jyrkistyvät. Yhteiskunnan rappeutuessa tavattomalla nopeudella, kuten on ilmeistä tällä kertaa, tuntevat tietoisuutta vailla olevat kansat itsensä entistäänkin enemmän avuttomiksi. Halvaannuttava ja jäytävä pelko epävarmuudesta, joka heitä uhkaa, ei edellytä toimintaa, ymmärryksen puuttuessa, tuon epävarmuuden poistamiseksi. Pelastusta etsitään sieltä mistä sitä on opetettu etsimään, suurista persoonallisuuksista, niistä "valkoisista isistä," jotka läpi historian ovat kunakin aikana messiaiksi ilmestyneet. Rakastaen vanhaa ja totuttua sekä kammoksuen uutta, avuttomat, herkkäuskoiset ja ennakkoluuloiset massat luovuttavat alkeellisimmatkin ihmisoikeutensa diktaattorien käsiin.

Diktatuuri on psykologisesti lapsellisuuteen palaamista. Se on isä- ja äiti-vastikkeena niille, joissa täysi-ikäistyminen ei henkisesti ole kypsyttään saavuttanut. Suurin osa sivistynyttä maailmaa on kohdakkoin diktaattorien vallassa. Niille on ominaista se, että ne pyrkivät valtaansa ikuistuttamaan. Niitten alaisena ne laitokset, jotka pyrkivät inhimillisentämään ihmistä, joutuvat kärsimään elämellisyttä ja lapsellisuutta sekä suurempien vaikkeuksien kuormittamana työtään tekemään.

Mielikuvitustaan käyttäen voi lukija saada hyvän käsityksen Saksassa käytäntöön otetusta kasvatustavasta seuraavasta tohtori Robert Leyn, Saksan nazistien ammattiunioniitten johtajan lausunnosta: "Me aloitamme lapsesta kun hän on kolmen vuoden vanha eli niin pian kuin hän alkaa ajatella. Hän saa pienen lipun (nazien kansallislippu) käteensä. Sitten alkaa kouluuttaminen, meidän nuorisoliikkeemme, partiopoikaliikkeet ja kolmea tai neljää lajia militaristista opetusta. Me emme päästä häntä käsistämme ja kun tämä on sivuutettu tulee isänmaan rintama, joka ei hellitä häntä ennenkuin haudalla, tykkäsi hän tästä tai ei."